

Mgr. Evžen Martínek: „Primát politiky podle Aristotela a Hannah Arendtové“

disertační práce – FFUK, Ústav politologie, Praha 2011

posudek oponenta

zpracoval: doc. PhDr. Zdeněk PINC

květen 2011

Disertační práce Mgr. Evžena Martíňka je tématem i metodicky zaměřena do oblasti dějin idejí a její téma je v době pocíťované opět jednou jako krize evropského lidství aktuální. Nelehký úkol porovnání konceptu politického myšlení a jeho primátu u Aristotela a Arendtové autor zvládl vcelku s úspěchem vzhledem k své solidní filosofické i politologické erudici a dobré znalosti zkoumané materie. Autor má talent pro výklad obtížných filosofických textů a také s úkolem aktualizace těchto časově od sebe velmi vzdálených textů si poradil až na výjimky velmi dobře. S respektem lze sledovat jeho analýzu Aristotelových spisů v první části práce, i úvahy nad texty H. Arendtové v druhé části práce.

Pokud jde o znalost sekundární literatury je pro účely tohoto typu kvalifikačních prací dostačující, přesto jedna ze základních námitek, které k této práci vznáším, se týká výběru sekundární literatury. To, že autor pracuje s texty Jana Patočky pouze okrajově, v seznamu literatury jsou pouze Kacířské eseje, se autorovi vymstí, protože Patočkovo jedno z nejdůležitějších životních témat – péče o duši – se bytostně týká problematiky role politiky v lidském životě. Také Patočkova důkladná znalost reálií antické polis by autorovi pomohla, protože historické školení patrně nepatří k jeho nejsilnějším stránkám.

Vedle námítky k práci se sekundární literaturou mám dvě zásadnější námítky obsahové a jednu poznámku k jazykovému zpracování. Práce je obsažná a svědčí o tom, že autor věnoval práci dostatečný čas, přesto výsledný text nese na řadě míst stopy buď podivné stylistické neobratnosti, nebo – spíše - nedostatečné stopy řádné práce korektorské. V exempláři práce, který jsem měl k dispozici, jsem některá místa tužkou označil otazníkem, první až na s. 46, protože to už jsem zaznamenal chybu asi po desáté a jde o místo, kdy jen s obtížemi může čtenář pochopit, co chce autor říci.

První z dvou obsahových námitek se týká vztahu mezi POLIS a občany jako jednotlivci. Autor sice na s. 48 správně cituje Spaemanna, že obec není Aristotelem definována jako společenství lidí, ale jako společenství domácností a rodů. Rod je opravdu GENOS, má opravdu vyšší dignitu než jedinec. V dalším textu se však této skutečnosti Martínek důsledně nedrží. Vyplývá totiž, že obec se neskládá z jednotlivců, jak je tomu u moderních společností, ale v jistém smyslu naopak jsou jednotlivci případkem, výskytem, reprezentantem, ukázkou své POLIS. U Aristotela v zásadě stejně jako u Platóna je obec MAKROANTROPOS, je víc „člověkem“, zakládá lidství. Proto je mj. iluzí, že by člověk mohl dosáhnout štěstí ve špatné, zkažené obci. Leonidas před poslední smrtelnou srážkou v Thermopylách posílá spojenecké jednotky pryč, protože budou ještě potřebné při obraně svých domovských obcí.

K poslednímu boji se ponechá pouze bojovníky z obcí, které již Peršané dobyli, srovnali se zemí a obyvatelstvo prodali do otroctví, 'živé mrtvolý', které však ještě mohou zabítet a oslabit nepřítele a 'nesmrtelné' Spartány, které mu rodná obec dala pro těžký boj ve zcela nedostatečném počtu a tak trochu jako výsměch. Po rozhodnutí gerusie si Leonidas vymíní, že si vybere pouze 'nesmrtelné', tedy ty, kteří již mají syna a mohou bojovat skutečně do krajnosti a bez zábran.

Občané antické POLIS nemají vlastní dignitu, samostatnost, jsou pouze orgány obce, obec na ně nelze redukovat. Jsou uvolnění z 'oikonomických' povinností, aby se mohli věnovat

konání zaznamenání hodných skutků před tváří sobě rovných, jak zdůrazňoval Patočka. Otrok, který se v těžké situaci obce, postaví svobodným bok po boku, získá svobodu a to nikoli jako propuštěnec ale jako občan. Samozřejmě, že jako občan, který se nestará starat o obživu, ale musí být 'oikonomicky' zabezpečen. Pokud není zabezpečen, nemůže konat zaznamenáníhodné skutky, v Aristotelově smyslu nemůže vůbec konat dobré skutky. Má-li být občanem, musí mu obec obživu zabezpečit formou diet. V tomto antickém smyslu ani v soudobém světě moc skutečných občanů nenajdeme, procentuálně by jich bylo asi ještě méně než v antice, všichni 'zaměstnanci' jsou vlastně mnohem více podobni otrokům, než svobodným občanům.

Druhá námitka se týká výkladu Aristotelova konceptu EUDAIMONIA. Martínek při svém výkladu – a není sám, většina autorů, které parafrázuje, se dopouští stejné chyby - tohoto pojmu ignoruje skutečnost, že EUDAIMONIA je blažený stav, v němž se po smrti nacházejí řádně uctívání předkové. To jsou ti, kteří jsou pohřbeni v posvěcené zemi a po generace uctívání sdílením pokrmů a nápojů prostřednictvím domácího krbu. Řekové nezačínali od „A“ jako my, tedy od Adama, ale od „H“, od HESTIÁ KOINÉ, bohyně domácího krbu, jejímž jménem začínal výčet bohů při obřadech a modlitbách. Jedině chrám HESTIA KOINÉ není v Athénách umístěn na Akropoli mezi příbytky bohů, ale na agoře. PRYTANEION je místo, kde 50 losem zvolených prytanů každodenně hoduje s předky v zastoupení všech Athéňanů. Nikoli náhodou Sókrates ve finále svého procesu navrhuje, aby byl za trest doživotně hoštěn v prythaneu, žádá, aby byl ještě zaživa učiněn předkem. A soud mu, paradoxně vyhoví. Nikoli z lakoty či obavy z mrhání obecních prostředků. Ale proto, že los byl pro Athéňany zřetelným vótem předků. Ti by si rozhodně nenechali líbit, aby si některý z nezemřelých vynucoval přítomnost a podíl na hostině. A není nic horšího než nespokojení předci. Zatímco blažení, uctívání a sytí předci své potomky chrání a prostřednictvím věšteb jim poskytují neocenitelné rady, řádně nepohřbení, hladoví či uražení předci škodí. Vypije-li bolehlav, stane se Sókrates podle svého přání předkem a protože si smrt přivodí sám, nemůže se na Athéňany zlobit, nebude škodit, ale bude EUDAIMONES. Proto v etickém slova smyslu můžeme o zdařilém lidském životě mluvit – a nejen mluvit, ale i jednat – teprve po jeho smrti. Tím, že jej řádně pohřbíme, a uctíváme jej společným jídlem, zabezpečujeme jeho blaženost ve smyslu eudaimonia, jež se projevuje radou a ochranou a nabádá nás k úsilí o to, abychom po smrti také zasloužili tento blažený stav.

Na s. 220 sice parafrázuje Arendtovou a zmiňuje „Antickou obec“ od Fustela de Coulonges. Práci však nemá v seznamu literatury, kdyby měl a 'tento ve své době autoritativní' výklad znal, mohl jsem si výše uvedenou pasáž odpustit. V případě, že se autor nad touto námitkou zamyslí důkladněji, pochopí, že na tomto základě by mohl celou řadu dílčích pasáží svého textu doplnit a koncipovat kompletněji. Antická obec je obcí živých a mrtvých, ti mrtví jsou v tomto smyslu důležitější, než ti žijící, jsou základem a příkladem pro živé a skýtají jim horizont smyslu zdařilého života. Pro naši antropocentrickou civilizaci, jejíž diagnostikou a terapií se zabývá celá druhá část práce, je charakteristická právě mj. právě tato okolnost: ztráta smyslu pro smrt, marné hledání smyslu lidského života a jeho naplnění. Pro antického člověka je smyslem života smrt a po dobrém životě a dobré smrti je mu nadějí blaženost spokojeného předka.

Do práce jsem tužkou hojně čmáral, a kdybych měl jednotlivé poznámky, kritické i pochvalné rozebírat důkladněji zabralo by to zbytečně mnoho vzácného času. Pokud si bude autor přát, proberu s ním tyto detaily v soukromí. Námitky, které jsem vznesl výše, nic nemění na okolnosti, že práci doporučuji k obhajobě, pokládám ji za zdařilou a opravě některých chyb doporučuji práci i k publikaci.